PREOTEASA FATALĂ

Al. CISTELECAN[1]

Abstract

The present article is concerned with the case of the first Romanian poetess, Maria Suciu-Bosco, and it approaches the rapport between feminine beauty and literary creation. It follows a trip in the lady poet's biography and the critical bibliography. The final part deals with the analysis of her poems, underlining the suffering lyricism and strident sensuality, yet supressed. The essay sheds light upon the pioneering merits of the poetess.

Keywords: feminine lyricism, beauty, love, death, longing, Didona, erotic fantasy

Unele lucruri, chiar şi din cele literare, încep cu mare spectacol. Cîteva chiar cu tragedii. Cum, bunăoară, începe istoria lirismului feminin la români. E drept că, nefiind televiziunea de faţă, lucrurile s-au uitat. Ba şi eroii implicaţi. Dar nu rămîne mai puţin adevărat că prima noastră poetă (azi de tot uitată) a provocat (ce-i drept, înainte de a fi poetă) dramoletă absolută. Pentru ea s-a făcut moarte de om.

Nu ştiu cîte istorii de poezie feminină se pot lăuda cu aşa început eminent spectaculos. Dar a noastră începe cu o femeie frumoasă şi fatală. Cu o preoteasă fatală: Maria Suciu-Bosco.

Faptul putea fi un semn, o prevestire de specie. În parte a şi fost, deşi mai apoi chiar omoruri de dragul poetelor nu s-au mai făcut (au existat însă destule sinucideri). Dar specia poetelor frumoase – nu puţine – a continuat să prospere şi să facă, evident, victime. Toate generaţiile şi-au avut femeile lor fatale, poetele lor frumoase. Cu timpul, desigur, chiar şi frumuseţea s-a mai cuminţit; a devenit mai domestică, mai suportabilă. Azi ea se încadrează mai degrabă în standarde de „femei drăguţe".

Femeile frumoase, oricît nu s-ar crede, au, cînd e vorba de poezie, un handicap faţă cu femeile urîte: ele nu pot scrie poezia mizantroapă a acestora. Frumuseţea lor stă în calea unei viziuni repulsive. Ori baremi a unei atitudini de dis-graţiere. Ele nu urăsc lumea, nu-i dau cu vitriol - nici măcar cu vitrion englezesc. Firește, pot fi ambetate absolut, pot fi năpădite de lehamite, dar chiar şi în aceste clipe de spleen solemn tot le mai vine să tragă un chef. Depresiile lor nu sînt atît de eminente încît să nu mai perceapă foşnetul miracolului în imediat (sau în amintire) şi nici atît de persistente încît să nu treacă după o poezie-două. Lumea nu se descalifică în poeziile lor într-atît de iremediabil încît să nu mai poată fi maltratată măcar cu o vorbă bună. Dacă frumuseţea nu salvează lumea, măcar n-o lasă să piară într-o apocalipsă definitiv grotescă. Pe de altă parte, ele nu-şi organizează

[1] Prof.univ.dr., Universitatea „Petru Maior", Târgu-Mureş

BDD-A2800 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:34 UTC)

poezia ca pe o vendetă asupra farmecului, ca pe o răfuială cu seducţia ori ca pe o deriziune a graţiei. Chiar dacă nu se alintă, chiar dacă nu sînt narcisiste (ceea ce, uneori destul de des, se-ntîmplă, mai mult fără voie însă), nu sînt în stare a fi capabile de diatribe groteşti, de denunţuri ale feminităţii şi ale misteriozităţii ei. Şi cu atît mai puţin de compromiteri generale ale lumii. Frumuseţea admirată pe stradă (sau, mă rog, după împrejurări mai favorabile) intervine în poezie ca un principiu eufemistic al viziunii. Deşi (poate) n-ar trebui, ea acţionează ca un frîu al execraţiei lirice. Cum-necum, ea ţine lumea în pozitivitate şi nu lasă imaginarul să se îmbete în entropie, să se drogheze de cinism. Răutăţile lor sînt cochetării, sînt gratuite ori cel mult provocatoare. Nu sînt rostite cu năduf, din rărunchi ori din frustrări mai grele, contabilizate în resentiment metafizic. Dacă le apucă pandaliile (poetice, desigur), acestea se desfăşoară într-un registru de incitaţie. Sînt, cum s-ar zice, *exciting*. Expresionismul lor, dacă e, vine din temperament şi nu trage spre desfigurare, nu merge în detracarea rezolută. Visceralul îndrăzneşte doar în limitele senzualului. Metafora menstruală se păzeşte de repugnanţă şi păzeşte sentimentul de discreditare. Vor - nu vor, lumea e pentru ele un răsfăţ, chiar şi în elegie. Cînd voluptăţile s-au domesticit, cînd temperaturile au scăzut, ea devine un regret. Dar nu cade niciodată într-o condiţie mizerabilistică şi nu decade niciodată sub nivelul unei minime fascinaţii, fie ea şi anamnetică. Femeile frumoase vine că n-au radicalism în negativitate şi nici nu pot improviza scrupulos în estetica hidoşeniei. N-au înverşunare în răzbunarea pe destin (şi de ce-ar avea-o, la urma urmei?) şi nu detestă compact, nedialectic. Chiar dacă mai aclamă şi ele suferinţa, iartă uşor factorii de decepţie (care, totuşi, mai trec şi prin poezia lor). Tenacitatea programatică sau structurală a imprecaţiei le lipseşte grav. N-au ostilitate faţă de lume, n-au ranchiună şi nu sînt vindicative. Nu ţin, cu un cuvînt, la resemantizarea resentimentară.

La prima vedere, ele nici n-ar avea prea multe motive să scrie poezie. Viaţa le oferă destule alte satisfacţii (iar dacă e adevărat că principiul de artă se trage dintr-o frustrare, cu atît mai mult n-ar avea temeiuri). Pe de altă parte, cine ştie cu adevărat drama frumuseţii?! Poate că ea e mai curată, mai absolută decît a altor însuşiri. O femeie frumoasă nefericită nu se justifică uşor. Dar şi cînd se justifică, trebuie că o face exclusiv într-un principiu de dramă.

***

Tudor Vianu îi acordă - cu bună credinţă, de altfel - Matildei Cugler titlul de „prima femeie care scrie versuri şi publică în revistele noastre" (deodadă cu cel de „muză a Iaşilor literari de altădată").[1] Nu vreau să depun aici o contestaţie tîrzie, dar primul titlu, dacă e să fie acordat corect, trebuie cel puţin împărţit între Matilda şi Maria Suciu-Bosco. Chiar şi în cazul unui asemenea *ex-aequo*, Matilda tot ar ieşi favorizată, căci, de fapt, Maria Suciu-Bosco debutează prima, în februarie 1867, în numărul 7 al revistei *Familia*. E drept că nu-i aşa precoce precum Matilda (care debutează la 16 ani), dar nici întîrziată nu poate fi socotită; are, totuşi, 25 de ani cînd îi apar primele poezii (s-a născut în 1842, la Tăul Negru/Fechetău, Bihor; moare în 1891, într-un ospiciu din Budapesta). Nici titlul de muză nu-i lipseşte cu totul preotesei bihorene, deşi, firește, nu poate pretinde la prestigiul

BDD-A2800 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:34 UTC)

cuvenit celui al Matildei; Ucurişul Bihorului nu se putea compara nici atunci cu Iaşii. Dar aici, la Ucuriş, în jurul Mariei Suciu roiesc în fiecare vară cîţiva tineri condeieri ardeleni (de la Coşbuc şi Bogdan Duică pînă la Aurel C. Popovici sau Septimiu Albini). Teodor Neş zice că făceau un fel de cenaclu (cenaclul în care a crescut fiica Mariei Suciu, Lucreţia), dar sigur cenaclul era însufleţit de frumuseţea şi *sex-appeal*-ul Mariei. După acelaşi Neş, poeta „a fost o femeie de o frumuseţe excepţională",[2] lucru confirmat şi de Eugeniu Potoran, care o remarcă şi el ca pe „o frumuseţe ce iese din comun" şi care, adaugă, „a atras, fără îndoială, asupra sa privirile multora"[3]. Le-a atras chiar prea tare şi prea repede, provocînd dramă irevocabilă. Vărul ei, poetul – pe atunci student - Isaia Bosco, îndrăgostit aprig de ea, se bate cu studentul şi publicistul Petre Bujor, şi el îndrăgostit de Maria, pe care-l şi omoară cu o lovitură bine aplicată cu „bastonul cu mîner de argint", după cum precizează Teodor Neş. Îndrăgostitul victorios se alege cu închisoare, iar apoi, eliberat – zice Neş – „a purtat la mîna dreaptă un lanţ de aur închis cu un lacăt, semnul condamnaţilor la temniţă"; se sinucide, cu un foc de pistol, în 1884, confirmîndu-şi dramatic fatala pasiune. Normal că popa Georgiu Bosco a măritat-o repede pe juna instigatoare, ca să stingă, cît de cît, scandalul. Pe cît de nurlie şi focoasă era Maria, pe atît de încruntat şi iremediabil ursuz era însă preotul Petre Suciu, aşa că poeta voiaja des pe la verişoare (probabil verişoare de acoperire). Oricît de măritată, astîmpăr n-avea. Bîrfele ziceau că n-a fost străină nici de destrămarea logodnei dintre fiica sa, Lucreţia, şi fluşturaticul căpitan A. Nu ştiu dacă biografia confirmă, dar poezia – de o senzualitate intensă şi deznădăjduită – credibilizează aventura. În orice caz, după Maria Suciu-Bosco senzualitatea ardeleană se reprimă la poete şi nu vom mai regăsi poete aşa de pătimaşe decît odată cu Angela Marinescu şi Marta Petreu.

Meritele de întîietate, printre ardelence, i-au fost repede recunoscute. Teodor Neş afirmă pe drept că Maria Suciu „inaugurează seria poetelor de dincoace de Carpaţi",[4] iar Eugeniu Potoran o clasifică drept „cea dintîi femeie literată din Ungaria".[5] Cele mai bune – şi mai definitive, căci pot fi regăsite şi în *Dicţionarul general al literaturii române* – vorbe despre ea le-a spus însă, mult mai devreme, în 1892, ginerele său, W. Rudow, în rău primita, dar bine intenţionata sa *Geschichte des Rumänischen Schrifftums* (nici nu prea aveam literatură cînd Rudow îşi scria istoria; azi am putea zice că avem, dar nu mai sînt nemţi interesaţi să-i scrie istoria; să fi fost Europa mai curioasă de noi pe atunci?). După ginerele Wilhelm, Maria Suciu „este cea dintîi femee care a publicat versuri româneşti şi întrece pe toţi bărbaţii scriitori din Nordul României în adîncimea şi gingăşia simţirii, precum şi în stăpînirea limbii (la ea, cea dintîi, fără latinisme) şi a versului".[6] Oricît de inevitabil părtinitoare (de!) erau observaţiile lui Rudow, ele sînt corecte chiar şi în privinţa registrului tematic şi al „tupeului" (social, să zicem, dar implicit şi artistic) al poetei, căci, zice el, „ceea ce e neobişnuit la această femeie măritată e dorul nestins după iubitul ei şi tristeţea după norocul apus, adică amorul tomnatec".[7] (Las'că nici cu cel primăvăratic nu stătea rău). Nu prea se obişnuia, într-adevăr, ca femeile măritate să scrie erotice în care să suspine după altcineva decît soţul legal (cu excepţia tolerată, dar mai tîrzie, a Veronicăi Micle); despre cît de delicată era problema eroticii feminine din cauza convenienţelor

BDD-A2800 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:34 UTC)

sociale a vorbit şi Lovinescu; şi încă Lovinescu se referea la perioada interbelică, mult mai puţin victoriană la moravuri decît Transilvania din vremea Mariei Suciu! Nici nu mai punem la socoteală împrejurarea că Maria se învîrtea numai printre popi, care, de!, orişicîtuşi, erau ţinuţi la moravuri mai riguroase. Dar ca dovadă de îndrăzneală, de trecere peste tabu-uri, lucrurile merită menţionate. La urma urmei, îndrăznelile de azi ale poeteselor, oricît ar părea de exagerate, sînt, prin comparaţie, simple îndrăzneli de răsfăţ; nu le stă nimic în cale, pe cînd în calea Mariei Suciu stăteau oprelişti grave. Sexul dezvelit de azi e gest modest, în ultragiul de moravuri, în raport cu „dorul" Mariei Suciu pentru iubitul plecat (asta, firește, în vreme ce soţul era acasă). Dar că prima poetă are deja tupeu e semn, dacă nu bun, măcar prevestitor de atitudini.

Întîietăţile acestea, care ţin de statistica pură, neputînd fi contestate, nu sînt, însă, cele mai importante. Mai importantă decît toate e întîietatea tipologică, inauguralitatea tipologică pe care o realizează Maria Suciu-Bosco. Aici lucrurile sînt, într-adevăr, de merit eminent. Căci toate poetesele (măcar cele ardelence) care o urmează îi repetă, fie şi pe nuanţe, tipologia. Maria Suciu e, ca să vorbim în termenii lui Vladimir Streinu, prima Didonă română. Cel puţin lirismul „didonic" e inaugurat, la noi, de ea. Lîngă meritul de tupeu trebuie pus neapărat meritul de inaugurare tipologică. Nu ştiu cîte alte poete se mai pot lăuda cu merite atît de solemne precum sînt cele două. Nici nu mai e cazul de alte merite, bunăoară de artă (e drept că acestea nici nu prea sînt).

Totuşi, asta nu e chiar totul. Căci tot la merite absolute, chiar dacă nu directe, trebuie trecută şi performanţa de a-l fi determinat pe Iosif Vulcan să deschidă, începînd de la nr. 16/1867, o rubrică aparte – „Lira femeiască" – destinată poeteselor. Impresionat de primele (trei) poeme ale Mariei, Iosif Vulcan face următorul delicat anunţ: „ne aflăm în plăcuta poziţiune a pune sub ochii stimatelor noastre cetitoare şi cetitori accentele unor lire tinere, suspinele serafice, cînturile fragede, parfumul ceresc a unor flori încîntătoare de pe cîmpia românească. Suntem mândri cu aceste floricele şi am dori, ca să aibă şi alte soţie, căci noi ştim, că Românul e născut poet, ştim că inima femeiască este un sorginte nesecat de frăgezime, iubire şi poezie, ştim că însăşi femeia e poezie";[8] (nu altfel va vorbi, despre relaţia poezie-femeie, Lovinescu). (Delicateţea era, de altfel, stilul casei pe vremea lui Vulcan; cînd, la cererea unor cititori, divulgă numele adevărat al poetei – care semnase la debut doar „Maria" -, Vulcan are grijă să-şi scuze gestul, „dacă cumva prin această indiscreţiune am fi vătămat modestia uneia din cele mai zeloase şi brave dame române din Ungaria").[9] Că rubrica n-a scos mari talente, nu e, desigur, nici din vina lui Vulcan, nici din a Mariei Suciu. Oricum, ea a publicat, cu fidelitate, în *Familia.*[10]

Cum zice Vianu de Matilda, şi „în talentul" Mariei Suciu-Bosco „funcţiunea poetică este spontană"[11] (la Matilda şi „abundentă", dar nu e cazul la Maria; între 1867-1891 publică în revistă cel mult cîteva poezii pe an, adesea doar cîte una; din cîte ştiu, poeziile ei n-au ajuns încă în nici un volum, ceea ce e de-a dreptul jenant, chiar dacă sînt cum sînt; e vorba, totuşi, de prima poetă din Ardeal, de nu mai mult; le mulţumesc domnilor Blaga Mihoc şi Silviu Sana pentru extrema amabilitate cu care mi-au pus la dispoziţie poeziile apărute în *Familia*). Şi nu numai că-i „spontană", dar n-are nici neşansa

BDD-A2800 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:34 UTC)

de a eminescianiza sau coşbucianiza. Maria Suciu scrie numai din talentul ei, aşa cum visează orice poet. N-are de cine lua distanţă, n-are de cine se diferenţia; de oboselile astea măcar a fost scutită. Firește, n-avea cum să nu folclorizeze, căci în Ardeal asta era obligatoriu cu mult înainte ca Ardealul să-şi dea seama că-i sămănătorist. Gheorghe Cardaş o şi laudă pentru asta, menţionînd că „alături de poezii lirice cu caracter erotic, de pasteluri, înfăţişînd tablouri de ţară ardeleneşti, Maria Suciu a scris multe poezii sub inspiraţia poeziei populare."[12] (Şi Stănuţei Creţu, care scrie despre ea în dicţionare, îi plac mai mult versurile cu folclor). A scris cîteva, într-adevăr, dar nu se poate spune că multe, pentru că multe poeziile nu-s de toate. Iar de „pasteluri" nu prea poate fi vorba, căci poeta n-avea decît obsesia propriului sentiment de abandon (la care, firește, pune şi natura să participe, dar niciodată doar cu nevinovate intenţii descriptive). Dar că „a dat poeziilor sale o formă uşoară şi o limbă curat românească"[13] poate trece; măcar pentru acea vreme.

Altminteri, Maria Suciu e de la prima poezie o suferindă de amor, atît de grav suferindă că molipseşte întreaga natură şi face din propriul chin epidemie: „Se strecura-n tăcere/ Mîhnitul rîurel;/ Bat spume de suspine/ Duiosu-mi sufleţel!// Şi vîntul cu răceală/ Începe zborul său:/ Furtuna suferinţei/ Atacă pieptul meu// Iar ochii-mi cată-n lume,/ Aprinşi de-un tainic dor,/ În dar! nu-i mîngîiere, -/ Şi iarăşi se dobor.// Mă uit şi prin natură.../ Ce jale pre-al ei sîn!/ Se pare că ea plînge/ Puternicul meu chin."[14] E drept că aici poeta încă-şi pune nădejdea în ajutorul ceresc („Mai adă înc-odată/ Pre-acela ce doresc,/ Căci fără-a sale braţe/ Viaţa o urăsc;// Mai adă-acea fiinţă/ Ce-atît de dragă-o am,/ Revarsă pre-a mea rană/ Vindecător balsam// Precum reverşi pre-o floare,/ Ce pare-a veşteji,/ Stropi calzi de ploişoară,/ Spre a o reveni"), dar tocmai această invocaţie absolută e semn rău; e semn că numai cu puteri pămînteşti şi personale nu mai e nimic de făcut; că soluţia unei aşa drame rezolute stă doar într-o decizie abuzivă de sus. Marca Mariei Suciu nu sînt diminutivele şi cuvintele drăgălaşe, oricît de abundente, ci absolutele, pateticele eminent: „furtuna suferinţei", chinul „puternic", resentimentul violent faţă de viaţa fără dragoste, drumul scurt de la iubire la mormînt. Avem deja, prefigurată, ecuaţia Ruxandrei Novac: orice femeie e o rană, orice bărbat e un fascist, chiar dacă la Maria Suciu toate accentele cad pe drama proprie. Şi folcloricele care urmează[15] tot pe durerea de părăsire apasă, ca şi pe conceptul de iubire-boală (căci la Maria, oricum ar fi dragostea, tot boală grea e): „Frunză verde din grădină/ Rău mă doare la inimă;/ Frunză verde-n plopu' nalt,/ Mă lăsă şi a plecat/ Spre un plai îndepărtat,/ Mă lăsă să plîng oftînd,/ Şi de dorul său arzînd" etc. Teodor Neş zice că „un gângurit monoton de turturea amărîtă constituie fondul elegiac al stihurilor,"[16] dar adevărul e că Maria Suciu nu gîngureşte în elegii, ci-şi ţipă durerea în drame cu stridenţă şi o radicalizează numaidecît. Didonă veritabilă, dacă dragoste nu mai e, nu mai rămîne decît moartea: „Era o noapte tristă, şi cerul plin de nori,/ Aşa-mi părea şi lumea, ca cîmpul fără flori.// Mergeam, mergeam ca dorul, ce n-are-n veci răbdare,/ Grăbiam, grăbiam la dînsul, să-i dau o sărutare.// Şi-n loc de braţe calde, găsii amoarea-i rece,/ De-atunce o durere mă arde şi nu trece.// Zefirii de-a mea jale stăteau a suspina,/ Şi-o neagră-ntunecime pămîntu-l-astupa.// Vedeai natura-ntreagă în doliu lăcrimînd,/ Văzîndu-mă pe mine ca frunza tremurînd.// Şi-atunci aud o

BDD-A2800 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:34 UTC)

voce, ce-mi tot şoptea mereu:/ *Te du, te du departe, să mergi din jurul meu!*// De-atunci o disperare mă pleacă la pământ,/ Ce mai doresc în lume, e veşnicul mormînt”[17] (e de admirat, totuşi, solidaritatea spontană şi necondiţionată a naturii, imediat săritoare şi extrem empatică). Asta e Maria Suciu: ori în braţele calde ale iubitului, ori în mormînt; fără compromisuri. Desigur că „fondul poeziilor Mariei Bosco îl constituie durerea stîrnită de iubirea neîmpărtăşită”, cum zice Teodor Neş,[18] şi că toată „afectivitatea” ei „se întrezăreşte colorată erotic”.[19] Dar colorată cu acest radicalism patetic: ori în braţe ori în mormînt. Moartea, ca singura alternativă la o viaţă fără amoare, devine leit-motivul poeziilor: „O! Ce soartă fericită,/ De-am putea cu grab pieri!”[20], „Parte n-am de fericire pe pământ,/ Şoaptele ce-aud mă cheamă în mormînt!”.[21] Rar poetă aşa de dedicată dragostei, cu ecuaţia atît de radicalizată şi pasiunea atît de iremediabilă: „Durerea mea e mare/ Şi n-am cui să mă plîng,/ Iar focul ce mă arde/ Cumplit, nu pot să-l sting.// În minte-mi cînd apare/ Un vesel viitor,/ Destinul îmi sopteşte:/ Iluzii care zbor.// Şi astfel ziua gîndu-mi/ Se sbuciumă mereu/ De lupta neîmpăcată/ Încinsă-n pieptul meu.// Iar seara-ntreb de stele:/ Mult am a mai răbda?/ Şi parcă-mi spun: mormîntul/ Va fi scăparea ta!”.[22] Stănuţa Creţu zice că Maria Suciu „transpune în versuri, fără elevaţie, chiar fără graţie, tribulaţiile sale sentimentale, într-un stil declamatoriu şi convenţional”.[23] Dar nu-s oare astea pretenţii exagerate?! Ce graţie, ce elevaţie de la o biată femeie ce nu se poate ridica din chinul dragostei, din durerea părăsirii: „Zori de zi cînd se revarsă/ Lacrimi grele ochii-mi varsă,/ Gîndurile nu-mi dau pace,/ Chinu-n suflet nu mai tace”.[24] Aş vrea eu s-o văd pe poeta graţioasă a unei asemenea suferinţe. Iar cît despre declamaţie, aşa-s Didonele, declamatoare. Şi nici multe „tribulaţii” sentimentale nu-s aici, căci ajunge una singură, da-i drept că definitivă şi iremediabilă, ca-n tragedii: părăsirea. Ce dramă mai mare?! Vorba poetei: „Că nu-i boală, nici durere,/ Ca şi cînd bădiţa piere;/ Nici inima nu-ţi e arsă,/ Ca şi cînd badea te lasă!”[25] Rezon!

Fireşte că şi Maria Suciu şi-ar dori „să trăim în drăgănele/ ca şi două turturele”[26], dar soarta s-a opus drastic şi a consacrat-o suferinţei stricte şi rezolute. Altminteri, poeta ar fi făcut multe jertfe pentru dragoste, dovedind cît e ea de supremă între toate ale lumii: „De-asiu fi o albinióra, ce sbóra p’intre flori,/ Sburarea-asiu pan’la tine in purpurine diori.// De-asiu fi o paserica, ce fâlfâia mereu,/ Sburarea-asiu si m’asiu pune cantandu pe sinulu teu.// De-asiu fi o florióra in gradina frumósa,/ Te-asiu imbeta cu farmecu, cu gingasie miróse.// De-asiu fi auriulu sóre prin sfere n-asiu ambla,/ Ci m’asiu opri iubite! se cautu faci’a ta.// De asiu fi luceaferu mandru in diori de demanétia,/ M’asiu cobori p’o radia l’a-a tale scumpe bratie.// De-asiu fi in urma-unu angeru, in ceriu nu m-asiu dori,/ Ci’n visurile tale amóre ti-asiu siopti...// Si-atunci, atuncea dóra ai sci sê-mi pretiuesci,/ Amorulu meu fierbinte, ce-atata mi-lu ranesci”.[27] (Am preferat s-o citez în latinizantă, pentru savoare, măcar că poeta a renunţat repede la normele latiniştilor). Un decalc după acest *Dor* e *Cununa de dorinţe* din nr. 4/1868. Se poate însă acum măsura adîncimea de disperare în care s-a prăbuşit poeta; tocmai ea, care ar fi făcut toate jertfele, să fie părăsită! O religie mai trădată, o devoţiune mai depreciată nici nu există. Cazul e, într-adevăr, fără consolare, n-are rost să fim cinici.

BDD-A2800 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:34 UTC)

Dacă lucrurile ar fi mers invers, am fi avut, fără îndoială, în Maria Suciu o senzuală lipsită de sfieli (măcar cît se putea la epocă). În orice caz, fantezie erotică avea iar fastasmele erotice nu-i dădeau pace: „Era tîrziu seara... mi-părea că-n şoaptă/ Eu te aud vorbind.../ Şi-abia în suferinţa miezii-noapte/ Adormii – plîngînd...// Dar oh! ce plăcere, oh! ce fericire.../ În vis eu gustai.../ Pe-a tale braţe cu îndestulire/ Tu mă legănai...// Petrecînd viaţă voioasă şi dulce/ Fără cugetări.../'mi vărsai în cupa iubirii atuncea/ Scumpe sărutări...// Nu-mi puneai sărutul pe buze, bădiţă,/ Ci numai pe sîn.../ Şi vedeam tot gata pe a ta guriţă/ Un secret suspin...// Chiar şi-acum mi-pare cu ce înfocare/ La piept eu te-am strîns...".[28] Cum zice Potoran, „pentru Maria Suciu, iubitul e un om în carne şi oase."[29] E drept că nu prea apucă să fie, pentru că a şters-o repede, dar e sigur că poezia Mariei Suciu ar fi fost aptă de concret şi de senzualitate slobodă. Aşa, părăsită, poeta a rămas să-şi strige doar deznădejdea; dar e una din cele mai radicale deznădăjduite din poezia noastră. Atît de radicală încît preferă moartea unei vieţi domestice, fără focul pasiunii. Nici nu ştiu de ce comentatorii ei au văzut-o aşa sfioasă şi delicată, cînd ea era, de fapt, o extrovertită patetică. Ioan Bradu, care crede că „toate poeziile ei sunt scrise într-un stil uşor şi cu nuanţă poporanistă bine pronunţată", vede peste tot „stropi gingaşi de sentimentalism setos de dragoste";[30] destul de delicată în simţiri i se părea şi lui Teodor Neş. Ba chiar şi Eugeniu Potoran, care pare a o înţelege mai bine (sau cel puţin e atent la „dificultăţile" unei asemenea poetici fără sfieli, vorbind de„o înţelegere tăinuită, o dorinţă de noutate, de mai bine irealizabilă din cauza situaţiei în care se găsea – soţie şi mamă – iată izvorul tânguirilor ei"), crede că din poezii „se desprinde o melancolie uşoară, un regret, un dor vag, veşnica aşteptare a dragului aducător de mîngîieri şi desmierdări".[31] Melancolie uşoară, dor vag, regret?! cînd poeta geme din toţi rărunchii?! Da' ce-ar fi vrut Potoran? Păi aşa spectacol făţiş suferitor ardelencele nu vor mai da decît în zilele noastre. Între Maria Suciu-Bosco şi Ruxandra Cesereanu, bunăoară, e doar o diferenţă de aparat, nu de tipologie sau temperament. Firește că aparatul contează, dar şi celelalte se pun.

Note:

[1] Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne,* Bucureşti, Editura Eminescu, 1985, p. 181.
[2] Teodor Neş, *Oameni din Bihor. 1848-1918*, Tipografia Diecezană Oradea, 1937, p. 264.
[3] Eugeniu Potoran, *Poeţii Bihorului,* Editura Societăţii de lectură „Sf. Ioan Gură de aur", Oradea, 1934, p. 67.
[4] Teodor Neş, *op. cit.,* p. 263.
[5] Eugeniu Potoran, *op. cit.,* p. 66.
[6] Apud Teodor Neş, *op. cit.,* p. 264-265.
[7] Apud Vasile Vartolomei, *Mărturii culturale bihorene,* Editura ziarului „Tribuna Ardealului", Kolozvar-Cluj, 1944, p. 237.
[8] Apud Vasile Vartolomei, *op. cit.,* pp. 237-238.
[9] Idem, p. 237.
[10] Eugeniu Potoran, *op. cit.,* p. 66, zice că a colaborat şi la *Curierul românesc* din Iaşi, la *Aurora* lui Vulcan şi la *Amicul Familiei* din Gherla.

BDD-A2800 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:34 UTC)

[11] *Op. cit.,* p. 181.
[12] Gh. Cardaş, *Poeţii şi prozatorii Ardealului pînă la Unire,* (1800-1918), Antologie şi studiu, Bucureşti, Editura Universala Alcalay & co, /f.a./, p. 189.
[13] Idem, ibidem.
[14] *Ruga unei june*, „Familia", nr. 7/ 12-24 febr. 1867.
[15] Două *Doine*, în nr. 12/19-31 martie 1867.
[16] Teodor Neş, *op. cit.,* p. 264.
[17] *Era o noapte,* „Familia", nr. 39/ 6-18 nov. 1868.
[18] Teodor Neş, *op. cit.,* p. 265.
[19] Idem, p. 264.
[20] *Soartea mea,* „Familia", nr. 31/ 12-24 aug. 1873.
[21] *Ah! De când...,* „Familia", nr. 78/ 12-24 oct. 1880.
[22] *Durerea mea...,* „Familia", nr. 2/ 4-16 ian. 1881.
[23] *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Editura Academiei, Bucureşti, 1979, p. 821.
[24] *Zori de zi...,* „Familia", nr. 13/ 25 martie-6 apr. 1884.
[25] *Doină,* „Familia", nr. 5/ 21 ian.- 17 febr. 1882.
[26] *Suspinul,* „Familia", nr. 33/ 15-27 aug. 1882.
[27] *Un dor,* „Familia", nr. 27/ 2-14 iulie 1867.
[28] *Un vis,* „Familia", nr. 51/ 17-29 dec. 1872.
[29] Eugeniu Potoran, *op. cit.,* p. 68.
[30] Ioan Bradu*, Poeţii şi prozatorii bihoreni*, Tipografia Doina, Beiuş, 1948, p. 67.
[31] Eugeniu Potoran, *op. cit.,* pp. 66-67.

BDD-A2800 © 2011 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:34 UTC)